

37. Давня філософія як зародок і колыска всіх наступних типів філософії.

Середина I тис. до н.е. – та межа в історії розвитку людства, на якій у трьох осередках людської цивілізації – в Китаї, Індії та Греції – практично одночасно виникає філософія. Народження її було довгим процесом переходу від міфологічного світосприйняття до світогляду, який спирався на знання.

Філософія є складовою культури, світоглядом певного народу. Вона несе на собі скарб культури даного народу, властивого йому способу сприйняття світу. Цим зумовлена відмінність однієї національної філософії, наприклад німецької, від іншої – французької. Деякі філософи європейської традиції стверджують, що всерйоз вести мову про китайську чи індійську філософію взагалі не можна. Вони не замислюються, що з позиції східної традиції так можна висловитись і про західну. Основними відмінностями між європейською філософією та східною філософією є наступні.

Перша відмінність полягає у нечіткому розмежуванні між міфологією та філософією, релігією та філософією на Сході. Індійська філософія тривалий час перебувала в лоні міфології, пізніше тісно перепліталася з релігійними течіями. Зокрема, важко сказати, чим є буддизм – філософією чи релігією. Даосизм і конфуціанство в Китаї трансформувалися в релігійні течії. У Європі ж філософія не розчинялася в релігії. Європейська філософська традиція тісно пов'язана з наукою.

Друга відмінність – домінування етичної (Індія) і соціально-етичної (Китай) проблематики, а в європейській філософії – вчення про світ і пізнання. Етичну і соціальну проблематику європейські мислителі також досліджували, але домінувала вона лише на окремих етапах розвитку і не в усіх системах.

Третьою є відмінність суб'єктів філософування. В Китаї та Індії в силу різних обставин особа не посідала того місця в суспільстві, як у Греції чи Римі. Тому в китайській та індійській філософії панують не особи (погляди окремих мислителів), а школи. В Європі ж школи є скоріше винятком, ніж правилом. Крім того, школа в європейській традиції – це не просто коментування поглядів учителя, а розвиток, зміна ідей.

Філософські системи незмінно існують протягом століть, розвиток відбувається, в основному, у формі коментарів до творів учителя – засновника школи. Німецький філософ Карл Ясперс (1888-1969) назвав період появи філософських традицій між 800 і 200 роками, часом, який повернув хід історії людства.

Отже, східна філософія була тісніше переплетена із релігією, життєвою мудрістю та способами людського самовдосконалення. Внаслідок цього її вивчення сприяє кращому розумінню найперших кроків самовизначення людської думки. Антична філософія вважається початком європейської філософії взагалі. В Стародавній Греції вона вперше відокремилась від інших напрямків людської життєдіяльності і завдяки збігу сприятливих умов вона набула тут унікальних властивостей.

38. Єдність і багатоманітність історико-філософського процесу.

Антична філософія вже містила уявлення про минуле і майбутнє, але закінченої системи поглядів вона ще не представляла.

Буддизм розкриває нам періоди класичного часу «кальпи», тривалістю 4 млрд. 320 млн років. Завершується кожна кальпа згоранням всесвіту і знищенням гріхів усіх живих істот. У межах циклів космічного часу буддизму не можливе зупинення, а «колесо сансари» символізує вічний колообіг життя, ланцюг перероджень. Символами циклічності стають щорічні свята, що набувають сакрального значення (день народження Бога, подвиги героїв, святих) і залучають людину до відчуття повторення ритмічності буття. Ідею циклічності існування зустрічаємо й у новоєвропейській філософії. Ніцше приваблював поетичний образ світу у Геракліта як потоку становлень, вогню, що мірою згасає і мірою спалахує. Важливим елементом ніцшеанської філософії є його ідея «вічного повернення». Все йде все повертається. Все помирає, все розквітає знову. В кожному моменті починається буття: в кожному «тут» повертається колесо «там». Всюди середина».

Середньовічна християнська філософія вибудовує історію лінійно. Лінійна історіософська модель середньовіччя представлена трьома періодами: початок світу — земна історія — кінець світу. Людині залишається шанс порятунку безсмертної душі і вічне життя у царстві небесному. Починаючи з доби Відродження і Просвітництва, світська філософія історії розвивала раціоналістичне пояснення історії як реалізацію розуму, «здійснення природних законів».

Історія — закономірний процес руху суспільства від примітивних до складних і досконалих форм організації, що супроводжується зміною типів взаємозв'язків індивіда і суспільства: 1) докласове суспільство; 2) класове суспільство; 3) безкласове суспільство. Першому етапу відповідає природний стан людства, другому — суспільний, третьому — розумний або ідеальний. Маркс, для підтвердження ідеї єдності історичного процесу, формулює категорію «суспільно-економічна формація». Суспільно-економічна формація — це історичний тип суспільства. Теоретичною моделлю історичного процесу є лінійна схема, що включає такі формації: — первісно-общинна; — рабовласницька; — феодальна; — капіталістична; — комуністична. Є в марксистській теорії згадка і про азійську формацію. Філософи, соціологи і футурологи другої половини XX століття (Белл, Бжезинський, Тоффлер, Фурастьє) запропонували нове бачення стадіальності всесвітньої історії: 1) доіндустріальне суспільство (аграрне); 2) індустріальне суспільство (капіталістичне); 3) постіндустріальне суспільство (інформаційне). Основою постіндустріального суспільства виступає високий рівень організації виробництва, домінуючою стає сфера освіти і науки, формується технократична еліта, власність перестає відігравати вирішальну роль, її місце займають знання і володіння інформацією, місце має боротьба і напруга не між багатими і бідними, не між трудом і капіталом, а між компетентними і некомпетентними. Сферою, в якій зайнята більша частина населення стає сфера послуг і розваг.

39. Людина – змістовне ядро всіх проблем давньої філософії

У філософії Давньої Греції панував космологізм у розумінні людини. Філософи мілетської школи твердили: людина містить усі основні елементи стихії, космосу. Демокріт підкреслював: якою мірою Всесвіт є макрокосмосом, такою ж мірою і людина є мікрокосмосом. У другій половині V ст. до н. е. у Греції з'являються софісти. Вони зберегли успадкований від давньої філософії цілісний погляд на людину і бачення її як частини природи, але вже почали розглядати її і в умовах соціокультурного буття. Устами Протагора вони проголошують тезу: "Людина - міра всіх речей..." Слідом за софістами проблему людини розробляє і Сократ. Її він поставив у центр своєї філософії. Учень Сократа Платон розрізняв у людині безсмертну душу (виявлення світу вічного та ідеального) і тіло (виявлення всього тимчасового та суєтного). Інакше розумів природу людини Аристотель. Людину він розглядає як "політичну тварину", вершину світової ієрархії. Вона, з одного боку, внутрішньо пов'язана з природою, а з другого - протистоїть їй, оскільки у неї є душа - причина і початок людського тіла. У стародавній індійській філософії вже було поставлене питання про загальну основу світу. Такою основою вважався безособовий світовий дух "брахман". Відповідно до вчення веданти душа кожної окремої людини, що вважалася безсмертною, уступає світовому духу за своєю досконалістю. Це пояснюється тим, що душа тісно пов'язана з тілом. Найважливішою особливістю всіх стародавніх індійських філософських поглядів було визнання цілісності світу, у якому часткове, одиничне, індивідуальне розглядалося як щось другорядне стосовно загальної основи світу. Це, отже, визначало і місце людини у світі. Схожа картина становлення філософських поглядів складалася й у Стародавньому Китаї. Якщо на ранніх етапах розвитку філософської думки на першому плані було безособово-узагальнене уявлення про світ, то згодом усе більше уваги починає приділятися проблемам людини, її життя. До VI-V ст.ст. до н.е. філософські погляди досягли досить високого рівня розвитку, що знайшло свій вираз особливо в конфуціанстві — вченні, заснованому видним мислителем Конфуцієм (551-479 р. до н.е.). Вчення Конфуція за своїм характером було етико-гуманістичним. У ньому основна увага зверталася на обґрунтування необхідності будувати відносини між людьми на взаємній повазі і любові. У IV-III ст.ст. до н.е. значного поширення набуває даосизм, у якому відстоювалася думка, що всі зміни в природі і житті людини підпорядковані не надприродним силам, а загальному закону "Дао" — природній основі всього існуючого. У цьому зв'язку специфічно вирішувалося і питання про людину, її відношення до світу. Якщо усе в природі і житті людини підкоряється "дао", то і людина, якщо вона хоче вчиняти розумно, повинна діяти відповідно до цього природного закону.

40. Загальна характеристика філософських шкіл Стародавньої Індії.

В історії індійської філософії ортодоксальними, або класичними, називалися школи, які визнавали Веди як джерело достовірного знання. (Веди – одна з найдавніших пам'яток духовної культури і стали відомі в Індії у 2 ст до не) Ці філософські школи мали загальну назву «даршан» (букв.: «бачення, зір»). Класичний список даршан включав в себе такі вчення: ньая, вайшешика, санкхья, йога, веданта, міманса. Історично ці філософські школи складали три групи парних навчань, оскільки кожна школа в парі доповнювала в тому чи іншому аспекті доктрину інший. Назва школи відображало специфіку її ідей. Період зародження та структурного оформлення даршан припадає приблизно на II-V ст. н. е.. Процес формування та розвитку філософських поглядів у всіх школах був схожий: спочатку складався базовий текст сутр (або Карика), що виражає основні ідеї в короткою, лаконічною формі і має назву по самій школі. (Сутри-філософські книжки «нитка на яку нанизано намисто») Далі до цього тексту писався коментар, потім субкоментарій (тобто коментар на коментар). Згодом філософське творчість в рамках школи тривало вже у вигляді коментарю на різні коментарі або ж на самі первинні сутри.

Ньяя. Головними джерелами з філософії ранньої ньї є текст «ньяя-сутра». Основна тема- пізнання(що і як пізнається). Основними джерелами достовірного знання в ньї виступали інтуїція-сприйняття логічний висновок, аналогія і авторитетне свідчення

Веданта (3-2 ст до не) – основний метод пізнання- божественна інтуїція. Людина повинна заглибитись в чисте мислення.

Санкхья(Капілан) – матеріальна першопричина світу «прагнення, ясність»

Йога – найвище блаженство досягається повним очищенням свідомості, звільненням власного духу, самовдосконаленням.

Міманса- тіла складаються з вічних атомів чотирьох великих елементів і перебувають у п'ятому - безперервному ефірі, у просторі та часі. Всесвіт керується безособовим законом карми. Крім тіл існує безліч індивідуальних вічних душ, перевтілюватися у відповідності зі своїми діями. Але на відміну від вайшешики мімансакі не визнавали вищої душі і навіть більше того - заперечили існування Бога-творця.

Вайшешика-(Канада 3ст до не) – існує вічний процес занепаду і відродження. Її мислителі представили розгорнуту картину світобудови і розробили детальну теорію атомізму. Під субстанцією вайшешика розуміли субстрат, носій різних якостей, що виробляє або зазнає ту чи іншу дію. Таких субстанцій у цьому вченні налічується дев'ять: «земля, вода, вогонь, повітря, ефір, час, простір, душа, розум»